

Onveranderlijk
geliefd

Søren Kierkegaard

Onveranderlijk geliefd

Zes opbouwende toespraken
en twee preken

vertaald door

Lineke Buijs en Andries Visser

Buijten & Schipperheijn *Motief*
Amsterdam

Kierkegaards toespraken 12

In deze serie zijn verschenen:

Voor die ene die lezen wil (deel 1)

Het goede komt van boven (deel 2)

Geduld doet leven (deel 3)

De lafheid te lijf (deel 4)

God zoeken, liefde en dood (deel 5)

Onverdeeld één ding te willen (deel 6)

Leren van de lelie en de vogel (deel 7)

De school van het lijden (deel 8)

Onbezorgd als de vogel en de lelie (deel 9)

De tegenkant van het lijden (deel 10)

In tweede instantie (deel 11)

Onveranderlijk geliefd (deel 12)

Toespraken van Søren Kierkegaard

De hogepriester, de tollenaar, de zondares, drie toespraken bij het avondmaal op vrijdag; Een opbouwende toespraak; Twee toespraken bij het avondmaal op vrijdag; Gods onveranderlijkheid, een toespraak en Een preek, oorspronkelijk 'Ypperstepresten' – 'Tolderen' – 'Synderinden', Tre Taler ved Altergangen om Fredagen, Kopenhagen 1849; En opbyggelig Tale, Kopenhagen 1850; To Taler ved Altergangen om Fredagen, Kopenhagen 1851; Guds Uforanderlighed, En Tale, Kopenhagen 1855; Prædiken holden i Pastoral-Seminariet, 1841.

Vertaald uit het Deens door Lineke Buijs en Andries Visser

ISBN 9789463692915

© 2024 Buijten & Schipperheijn Motief, Amsterdam

Ontwerp: Aperta, Jan Johan ter Poorten

www.buijten-motief.nl

Inhoud

DE HOGEPRIESTER, DE TOLLENAAR, DE ZONDARES, DRIE TOESPRAKEN BIJ HET AVONDMAAL OP VRIJDAG

Voorwoord – 9

- I De hogepriester – Hebreëën 4, 15 – 11
- II De tollenaar – Lukas 18, 13 – 23
- III De zondares – Lukas 7, 47 – 33

EEN OPBOUWENDE TOESPRAAK

Voorwoord – 45

De zondares – 47

TWEE TOESPRAKEN BIJ HET AVONDMAAL OP VRIJDAG

Voorwoord – 64

- I Iemand aan wie weinig vergeven wordt, heeft weinig lief –
Lukas 7, 47 – 67
- II Liefde zal de veelheid van zonden verbergen – 1 Petrus 4, 7
– 79

GODS ONVERANDERLIJKHEID, EEN TOESPRAAK

Voorwoord – 93

Jakobus 1, 17-21 – 94

EEN PREEK

Leven is voor mij Christus, en sterven is winst – 113

Bij de vertaling – 130

Noten – 135

De hogepriester, de tollenaar, de zondares¹
drie toespraken
bij het avondmaal op vrijdag²

door S. Kierkegaard

Kopenhagen, 1849

VOORWOORD

‘Die ene, die ik met blijdschap en dankbaarheid *mijn* lezer noem’, laat hij of zij deze gave in ontvangst nemen. Geven is zaliger dan ontvangen,³ dat is waar, maar als dat zo is, dan is in één opzicht de gever nu juist de behoeftige, hij heeft behoefte aan de zaligheid van het geven. En als dat inderdaad zo is, dan is de ontvanger juist degene die de grootste weldaad verricht – en dan is het dus toch zaliger te ontvangen dan te geven.

Laat hij het dus in ontvangst nemen! Wat ik de eerste keer – toen ik dat kleine boekje eropuit zond (vergelijk het voorwoord van *Twée opbouwende toespraken 1843*), dat vergeleken werd en ook het best vergeleken kan worden met ‘een klein en onopvallend bloemetje, verborgen in het grote bos’ – wat ik die keer meende te zien, dat zie ik nu weer, ‘hoe die vogel, die ik *mijn* lezer noem, het plotseling in het oog krijgt, op zijn vleugels omhoogduikt, het plukt en meeneemt’. Of, van een andere kant bezien en met een ander beeld, zie ik opnieuw wat ik toen zag, hoe het boekje ‘zijn gang gaat over eenzame wegen, of eenzaam op de drukke wegen – totdat het uiteindelijk die ene aantreft, die ik mijn lezer noem, die ene naar wie het op zoek is, naar wie het als het ware zijn armen uitstrekt’: met andere woorden, ik zag en ik zie dat dit boekje in ontvangst wordt genomen door die ene naar wie het op zoek is, en door wie het gezocht wordt.

Begin september 1849⁴

S. K.

I

De hogepriester – Hebreëën 4, 15

GEBED

NAAR WIE ANDERS ZOULDEN WE GAAN dan naar U, Heer Jezus Christus!⁵ Bij wie anders zou iemand die lijdt medelijden kunnen vinden dan bij U, en bij wie anders iemand die berouw heeft, dan bij U, Heer Jezus Christus!

Hebreëën 4, 15. Want we hebben geen hogepriester die niet kan meelijden met onze zwakheden, maar een, die in alle dingen op dezelfde manier op de proef gesteld is als wij, zonder echter te zondigen.

Beste toehoorder, of je nu zelf met lijden te kampen hebt of hebt gehad, of dat je mensen die lijden hebt leren kennen, misschien met de mooie bedoeling te willen troosten, dit zul je vast wel dikwijls gehoord hebben, deze vaak geuite klacht van iemand die lijdt: 'Je begrijpt me niet, nee, jij begrijpt me niet, je kunt je niet in mij verplaatsen en me dus ook niet echt begrijpen, dan zou je wel anders spreken.' Je zou anders spreken, dat wil dan naar de mening van die lijdende zeggen, ook jij zou inzien en begrijpen dat er geen troost is.

Dat is dus de klacht. Degene die lijdt klaagt er bijna altijd over dat degene die hem troosten wil zich niet in zijn situatie verplaatst. Die lijdende heeft ongetwijfeld meestal ook wel een beetje gelijk; want geen mens maakt precies hetzelfde mee als een ander. En zelfs al zou dat wel zo zijn, het is nu eenmaal een algemene grens, die geldt voor ieder mens afzonderlijk, zich niet volledig in een ander te kunnen verplaatsen, zelfs met de beste wil van de wereld niet helemaal te kunnen ondervinden, voelen, denken zoals een ander. Maar in een ander opzicht krijgt degene die lijdt uiteindelijk toch ongelijk, voor zover hij wil dat dit moet betekenen dat er voor mensen die lijden geen troost is. Het zou immers ook kunnen betekenen dat iedere lijdende de troost in zichzelf moet proberen te vinden, dat wil zeggen, bij God. Het kon wel eens helemaal niet Gods wil zijn dat de ene mens volledig troost bij de ander zou kunnen vinden. Nee, het is het welbehagen van Gods wil dat ieder mens die troost bij hem zal zoeken; dat hij, wanneer de troostgronden die anderen te bieden hebben hem smakeloos voorkomen, zijn toevlucht neemt tot God, in overeenstemming met het woord van de Schrift: heb zout in jezelf en houd vrede met elkaar.⁶ Jij die lijdt, en jij die misschien oprecht en welgemeend zou willen troosten: strijd toch niet die nutteloze strijd met elkaar! Jij die met de ander meelijdt, betoon je oprechte medelijden door niet van jezelf te verlangen je helemaal in die ander te kunnen verplaatsen. En jij die lijdt, betoon je oprechte erkentelijkheid door van de ander niet het onmogelijke te verlangen – er is immers iemand die zich helemaal in jou kan verplaatsen en in ieder die lijdt: de Heer Jezus Christus.

Daar gaan die voorgelezen woorden over. ‘We hebben geen hogepriester die niet kan meelijden met onze zwakheden’, dat wil zeggen, we hebben er een die mee kan lijden met onze zwakheden. En bovendien hebben we er een ‘die in alle dingen op dezelfde manier op de proef gesteld is’. Er is namelijk een voor-

waarde om echt medelijden te *kunnen* hebben – want het medelijden van wie iets niet meegemaakt heeft of erin op de proef is gesteld is een misverstand, vaak een voor de lijdende min of meer bezwaarlijk en pijnlijk misverstand – dit is de voorwaarde: op dezelfde manier op de proef te zijn gesteld. Als dat zo is, kun je je ook helemaal in de lijdende verplaatsen. En wanneer je in alle dingen op dezelfde manier op de proef bent gesteld, kun je je helemaal verplaatsen in ieder die lijdt. Zo'n hogepriester hebben we, die *kan* meelijden. En dat hij ook mee *zal* lijden, dat kun je opmaken uit het feit dat het uit medelijden was dat hij in alle dingen op dezelfde manier op de proef is gesteld. Medelijden was het dat hem naar deze wereld deed komen; en ook was het medelijden, het was om werkelijk medelijden te kunnen hebben dat hij, op grond van een vrije beslissing, in alle dingen op dezelfde manier op de proef werd gesteld, hij die zich helemaal kan verplaatsen en zich helemaal verplaatst heeft in jou, in mij, in ons.

Daar willen we het in het daartoe voorgeschreven korte ogenblik over hebben.

Christus verplaatste zich helemaal in jou. Hij was God en werd mens – zo verplaatste hij zich in jou. Dat is namelijk wat echt medelijden heel graag wil, het wil zich heel graag verplaatsen in degene die lijdt, om echt te kunnen troosten. Maar tegelijk is dat nu juist waar menselijk medelijden niet toe in staat is. Alleen goddelijk medelijden is daartoe in staat – en God werd mens. Hij werd mens; en hij werd de mens die van alle, alle mensen absoluut het meest heeft geleden. Er is geen mens geboren en er zal of kan ook nooit een mens geboren worden, die zal lijden zoals hij. Wat een garantie voor zijn medelijden, wat een medelijden om zo'n garantie te geven! Uit medelijden opent hij zijn armen voor allen die lijden. Komt allen tot mij, zegt hij, jullie die lijden en belast zijn;⁷ kom tot mij, zegt hij: en hij staat in voor wat hij zegt, want hij – en

daarin ligt nogmaals de uitnodiging – hij was degene die absoluut het meest heeft geleden. Het is al iets groots als menselijk medelijden de moed heeft bijna net zo veel te lijden als de lijdende: maar om uit medelijden, om werkelijk troost te kunnen bieden, oneindig veel meer te lijden dan de lijdende, wat een medelijden is dat! Menselijk medelijden is toch geneigd terug te deinzen, blijft het liefst, vol meelevens, op veilige afstand. En ook als het waagt dichterbij te komen, tot waar de lijdende zich bevindt wil het toch echt niet gaan: maar wat een medelijden om nog verder te gaan! Jij die lijdt, wat verlang je? Je verlangt dat iemand die medelijden met je heeft zich helemaal in jou zal verplaatsen: maar hij, die het medelijden zelf is, hij heeft zich niet alleen helemaal in jou verplaatst, hij is gekomen om oneindig veel meer te lijden dan jij! Ach, voor iemand die lijdt komt het, in zijn mismoedigheid, soms misschien bijna als verraad over dat het medelijden zich toch een beetje op afstand houdt: maar hier, hier is het medelijden vlak achter je, in een lijden dat oneindig veel groter is!

Hij verplaatste zich in jou, hij kan zich helemaal in jou verplaatsen, jij die lijdt, wie je ook bent. – Gaat het om tijdelijke en aardse zorgen, armoede, zorg voor je inkomen en alles wat daarbij hoort: ook hij heeft honger en dorst geleden, en dat juist op de moeilijkste ogenblikken van zijn leven, toen hij tegelijk een geestelijke strijd te leveren had, in de woestijn en aan het kruis.⁸ En voor zijn dagelijkse bestaan bezat hij niet meer dan de lelie op het veld en de vogel van de hemel – zoveel bezit ook de armste nog wel!⁹ En hij, die geboren werd in een stal, in doeken werd gewikkeld, en in een kribbe gelegd, hij had zijn leven lang niet iets waar hij zijn hoofd op kon neerleggen – zoveel onderdak heeft zelfs een dakloze nog! Zou hij zich dan niet volledig in jou kunnen verplaatsen, en je kunnen begrijpen!

Of misschien gaat het om hartzeer: ook hij had ooit vrienden, liever gezegd, ooit dacht hij ze te hebben; maar toen het be-

slissende moment aanbrak, lieten ze hem allemaal in de steek, hoewel nee, niet allemaal, twee bleven er achter, de een verraadde hem, de ander verloochende hem!¹⁰ Ook hij had ooit vrienden, althans ooit dacht hij ze te hebben, ze sloten zich nauw bij hem aan, ze streden er zelfs om wie de plek aan zijn rechterzijde zou innemen en wie die aan zijn linkerzijde, totdat het beslissende moment aanbrak en hij, in plaats van een troon te bestijgen, verhoogd werd aan een kruis: toen werden twee rovers tegen hun wil gedwongen de lege plek aan zijn rechter- en de lege plek aan zijn linkerzijde in te nemen!¹¹ Denk je niet dat hij zich helemaal in jou kan verplaatsen?

Of gaat het misschien om verdriet over de boosaardigheid van de wereld, over de tegenstand die jij en het goede moeten ondervinden, als het tenminste een uitgemaakte zaak is dat jij werkelijk het goede en het ware wilt: in dat opzicht wil jij, een mens, het toch niet wagen jezelf met hem te vergelijken, jij, een zondaar, het toch niet wagen je met hem, de heilige, te vergelijken, die dit soort lijden het eerst heeft doorgemaakt – zodat jouw lijden hoogstens met dat van hem te vergelijken is? Hij heeft dit soort lijden voor eeuwig geheiligd – dus ook dat van jou, als jouw lijden tenminste vergelijkbaar is met dat van hem, hij die veracht, vervolgd, gehoond, bespot, bespuwd, gezeseld, mishandeld, gemarteld, gekruisigd werd, hij die, door God verlaten, gekruisigd werd onder algemeen gejuich.¹² Wat je ook geleden hebt, en wie je ook bent, denk je niet dat hij zich helemaal in jou kan verplaatsen?

Of misschien heb je verdriet over de zonde en de goddeloosheid van de wereld, verdriet dat de wereld in het boze ligt, verdriet over hoe diep de mens gezonken is, verdriet dat goud voor deugd doorgaat, dat macht doorgaat voor recht, dat menigte doorgaat voor waarheid,¹³ dat alleen de leugen regeert, dat het alleen de leugen voor de wind gaat, en dat alleen het kwade triomfeert, dat alleen zelfliefde geliefd is, dat alleen middelmatigheid

bijval krijgt, dat alleen verstandigheid in aanzien is, dat alleen halfheid wordt aangeprezen, en alleen wat ondermaats is slaagt: ach, in dit opzicht zul jij als mens het toch niet wagen jouw verdriet te vergelijken met het verdriet dat er in hem was, hij – de redder van de wereld, alsof hij zich niet volledig in jou zou kunnen verplaatsen! – En datzelfde geldt voor elke vorm van lijden.

En daarom, jij die lijdt, wie je ook bent, sluit je niet verwijd op in je lijden, alsof niemand jou kan begrijpen, zelfs hij niet. Beklaag je er ook niet vol ongeduld over dat jouw lijden zo verschrikkelijk is dat zelfs hij niet in staat is zich helemaal in jou te verplaatsen: laat je niet tot een dergelijke onwaarheid verleiden, bedenk dat hij van alle lijdenden absoluut en onvergelijkbaar het meest heeft geleden. Want als je weten wilt wie het meest heeft geleden, laat mij het je dan zeggen. Het is niet de onderdrukte schreeuw van de stille vertwijfeling die de doorslag geeft, en ook niet de luide schreeuw, die anderen schrik aanjaagt, nee, het is juist omgekeerd. Wie absoluut het meest lijdt is hij, van wie het waarheid en niets dan waarheid is dat hij absoluut geen andere troost heeft dan deze: anderen te troosten – en dat is waarheid doordat hij het doet. Want dat, en dat alleen brengt waarachtig tot uitdrukking dat werkelijk niemand zich in hem kan verplaatsen, en ook dat het in hem waarheid is. En dit geldt voor hem, de Heer Jezus Christus; hij was geen lijdende die troost zocht bij anderen, laat staan dat hij die bij anderen vond, laat staan dat hij erover klaagde die niet bij anderen te vinden. Nee, hij was *de* lijdende die als enige, die absoluut als enige troost had anderen te troosten. Kijk, hier ben je bij de hoogste vorm van lijden gekomen, maar ook bij de grens van het lijden, waar alles omgekeerd wordt; want hij, juist hij is ‘de trooster’.

Je klaagt erover dat niemand zich in jou kan verplaatsen; dag en nacht met die gedachte bezig kom je, zo kan ik me voorstellen, misschien nooit op het idee dat jij anderen zou moeten troos-

ten. Maar hij, 'de trooster', hij was de enige voor wie werkelijk gold dat niemand zich in hem kon verplaatsen – hij zou zich daar dus terecht over hebben kunnen beklagen! Hij, 'de trooster',¹⁴ in wie niemand zich kan verplaatsen, hij kan zich helemaal in jou verplaatsen en in iedere lijdende. Stel dat het waar zou zijn dat helemaal niemand zich in jou kan verplaatsen, prima, bewijs het maar. Er blijft dan voor jou maar een ding over: word jij zelf degene die anderen troost. Dat is het enige bewijs dat je kunt leveren voor het feit dat het waar is dat niemand zich in jou kan verplaatsen. Zolang je erover praat dat niemand zich in jou kan verplaatsen, zolang ben je het daar met jezelf niet absoluut over eens, anders zou je er toch op zijn minst het zwijgen toe doen. Maar zelfs als je zwijgt, zolang dat jou er niet toe brengt anderen te gaan troosten, zolang ben jij het er met jezelf niet absoluut over eens dat niemand zich in jou kan verplaatsen. Dan blijf je alleen maar in stille vertwijfeling bij de pakken neer zitten, telkens weer bezig met de gedachte dat niemand zich in jou kan verplaatsen, dat wil zeggen, ieder ogenblik moet je die gedachte bevestigen, dat wil zeggen, ze ligt niet vast, je bent het er niet absoluut met jezelf over eens, dat wil zeggen, het is in jou niet ten volle waar. Maar in een mens, in wie dan ook, kan het natuurlijk ook niet waar zijn dat niemand, absoluut niemand zich in hem kan verplaatsen; want juist hij, Jezus Christus, in wie niemand zich helemaal of ook maar enigszins kan verplaatsen, juist hij kan zich helemaal in jou verplaatsen.

Hij verplaatste zich helemaal in jou, wie je ook bent, jij die in verzoeking en aanvechting op de proef gesteld wordt, hij kan zich helemaal in jou verplaatsen, 'in alle dingen op dezelfde manier op de proef gesteld'.

Zoals het gaat met iemand die lijdt, gaat het ook met wie verzoeking en aanvechting te verduren heeft, ook hij is geneigd erover te klagen dat degene die hem wil troosten of raadgeven of waarschuwen hem niet begrijpt, zich niet helemaal in hem kan

verplaatsen. ‘Als jij in mijn plaats zou zijn,’ zegt hij, ‘of als jij je in mij zou kunnen verplaatsen, als jij zou kunnen begrijpen met wat voor een verschrikkelijke macht de beproeving mij in de tang heeft, zou kunnen begrijpen hoe vreselijk de aanvechting de spot drijft met al mijn inspanningen: dan zou je anders oordelen. Maar jij die dit niet zelf hoeft door te maken, jij hebt makkelijk praten, jij kunt gerust de gelegenheid te baat nemen jezelf beter te voelen, omdat jij niet in verzoeking bent gekomen, niet ten prooi bent gevallen aan aanvechting, met andere woorden, omdat jij niet op de proef gesteld bent, noch in het een, noch in het ander. Je moest eens in mijn plaats zijn!’

Beste vriend, strijd geen nutteloze strijd, die het leven voor jezelf en voor een ander uiteindelijk alleen maar verbittert: er is iemand die zich helemaal in jou kan verplaatsen, de Heer Jezus Christus, die ‘doordat hij geleden heeft en zelf op de proef werd gesteld, degene die op de proef gesteld wordt te hulp kan komen (Hebreeën 2, 18). Er is iemand die zich helemaal in je kan verplaatsen, Jezus Christus, die iedere beproeving werkelijk heeft leren kennen, doordat hij zelf iedere beproeving heeft doorstaan. – Is het de zorg voor je levensonderhoud, en dan heel letterlijk in strengste zin zorg voor levensonderhoud, zodat de hongerdood dreigt: ook hij werd daarin op de proef gesteld.¹⁵ Is het een ongekend waagstuk waarin je op de proef wordt gesteld: ook hij werd op die manier op de proef gesteld. Is het het gevaar af te vallen van God waarin je op de proef wordt gesteld: ook hij werd op die manier op de proef gesteld. Volledig kan hij zich in jou verplaatsen, wie je ook bent. Word je op de proef gesteld door de eenzaamheid: het gebeurde ook hem, die door de boze geest in de eenzaamheid gevoerd werd om hem op de proef te stellen. Word je op de proef gesteld door de verwarring van de wereld: het gebeurde ook hem; zijn goede geest belette hem zich terug te trekken uit de wereld, voordat hij het werk van zijn liefde volbracht had. Word je op de

proef gesteld in het grote ogenblik van de beslissing, wanneer het erom gaat van alles afstand te doen: het gebeurde ook hem. Of gaat het om het volgende ogenblik, waarin de beproeving is dat je betreurt alles te hebben opgeofferd: het gebeurde ook hem. Betekent je beproeving dat je bezwijkt onder de mogelijkheid van het gevaar, en wenst dat de werkelijkheid ervan nu maar snel aanbreekt: dat overkwam ook hem. Betekent je beproeving dat je aan het eind van je krachten bent, en wenst dat je dood zou zijn: het overkwam ook hem. Houdt je beproeving in door de mensen verlaten te zijn: ook hij werd daarin op de proef gesteld. Is het – maar nee, die aanvechting heeft geen mens hoeven doormaken, de aanvechting door God verlaten te zijn; maar hij werd erin op de proef gesteld. En zo op elke mogelijke manier.

Jij dus, die op de proef wordt gesteld, wie je ook bent, raak niet verstomd in vertwijfeling, alsof je beproeving bovenmenselijk zou zijn, en niemand die zou kunnen begrijpen. Schilder ook niet vol ongeduld de grootte van je beproeving, alsof zelfs hij zich niet helemaal in jou zou kunnen verplaatsen! Want als je wilt weten wat er vereist wordt om waarachtig te kunnen beoordelen wat de ware grootte van een beproeving is, nu, laat mij je dat dan zeggen. Wat vereist wordt is dit: dat jij de beproeving hebt doorstaan. Pas dan kom je de waarheid te weten over de grootte van de beproeving. Zolang je haar niet doorstaan hebt, weet je alleen de onwaarheid, weet je alleen wat de beproeving, juist om op de proef te stellen, jou inbeeldt over de verschrikking ervan. Waarheid te verlangen van de beproeving, dat is te veel gevraagd; de beproeving is een bedrieger en een leugenaar, die wel oppast de waarheid te spreken, want haar macht is juist de onwaarheid. Wil je dat uit haar de waarheid aan het licht komt, hoe groot ze werkelijk is, dan moet je zien de sterkste te worden, dan moet je de beproeving zien te doorstaan: dan krijg je de waarheid te weten, dan laat jij uit haar de waarheid aan het licht komen.

En daarom is er maar een die waarachtig en heel precies de grootte van iedere beproeving kent, en zich helemaal kan verplaatsen in ieder die op de proef gesteld wordt: hij, die zelf in alle dingen op dezelfde manier verzocht werd, op de proef werd gesteld, maar die iedere beproeving heeft doorstaan. Pas ervoor op om de grootte van de beproeving met steeds meer hartstocht te schilderen en erover te klagen: met elke stap die je voortgaat op deze weg klaag je alleen maar steeds meer jezelf aan. Dat je in de beproeving het onderspit delft valt ook niet te verantwoorden door in je beschrijving de grootte van de beproeving steeds meer te overdrijven. Want alles wat je dan zegt is onwaar, omdat je de waarheid alleen te weten kunt komen door de beproeving te doorstaan. Misschien zou een ander mens je kunnen helpen als jij je wilt laten helpen, een ander die op dezelfde manier op de proef werd gesteld, maar de beproeving doorstaan heeft; want hij kent de waarheid. Maar zelfs als er geen enkel ander mens is die jou de waarheid kan zeggen: toch is er één die zich helemaal in jou kan verplaatsen, hij die in alle dingen op dezelfde manier verzocht werd, op de proef werd gesteld, maar de beproeving heeft doorstaan. Van hem zul je de waarheid te weten kunnen komen, maar alleen op de voorwaarde dat hij ziet dat jij je eerlijk voorneemt de beproeving te willen doorstaan. En als je vervolgens de beproeving doorstaan hebt, zul je de waarheid helemaal kunnen verstaan. Zolang je de beproeving niet hebt doorstaan, klaag je erover dat niemand zich in je verplaatsen kan – want als je de beproeving doorstaan hebt, dan zou het je om het even zijn, niet iets om over te klagen, ook al was het zo dat niemand zich in je kon verplaatsen. Dat geklaag is een uitvinding van de onwaarheid die in de beproeving besloten ligt. Naar de mening van die onwaarheid moet iemand, wil hij helemaal in staat zijn jou te begrijpen, zelf in de beproeving ook het onderspit hebben gedolven, zodat jullie tweeën elkaar begrijpen – in de onwaarheid. Is dat elkaar

‘begrijpen’? Nee, hier ligt de grens, waar alles omgekeerd wordt: er is er maar een die zich waarachtig helemaal in iedereen kan verplaatsen – en hij kan dat nu juist omdat alleen hij iedere beproeving heeft doorstaan. En tegelijk, vergeet dat niet, kan hij zich helemaal in jou verplaatsen.

Hij heeft zich helemaal in jou verplaatst, hij werd in alle dingen op dezelfde manier op de proef gesteld – maar zonder te zondigen. Dus in dat opzicht verplaatste hij zich niet in jou, kan hij zich niet helemaal in jou verplaatsen, hij de heilige, hoe zou dat mogelijk zijn! Is het verschil al oneindig tussen God, die in de hemel is, en jou, jij die op aarde bent: het verschil tussen de heilige en de zondaar is nog oneindig veel groter.

En toch, ook in dit opzicht, maar dan op een andere manier, verplaatste hij zich helemaal in jou. Want wanneer hij, wanneer het lijden en de dood van de verzoener de voldoening zijn voor jouw zonde en schuld – wanneer dat de voldoening is, dan treedt dat daarmee in jouw plaats. Dus hij, de voldoener, treedt in jouw plaats, in jouw plaats lijdt hij de straf voor de zonde, opdat jij gered wordt, in jouw plaats lijdt hij voor jou tot in de dood, opdat jij leeft: verplaatste en verplaatst hij zich dan niet helemaal in jou? In een nog letterlijker zin dan toen we het daar in het voorafgaande over hadden geldt hier dat hij zich helemaal in jou verplaatst. Daar betekende het alleen dat hij je helemaal kan begrijpen, terwijl jij gewoon op je plaats blijft en hij op zijn plaats. Maar de voldoening door verzoening betekent dat jij een stap opzij doet, en dat hij jouw plaats inneemt: verplaatst hij zich dan niet helemaal in jou?

Wat is ‘de verzoener’ namelijk anders dan een plaatsvervanger, die zich helemaal in jou en mij verplaatst? En wat is de troost van de verzoening anders dan dat de plaatsvervanger voldoening bewerkt door zich helemaal in jou en mij te verplaatsen? Wanneer dus de straffende rechtvaardigheid hier in deze wereld

of daarginds in het oordeel de plaats zoekt waar ik sta, als zondaar met al mijn schuld, met al mijn zonden – dan treft zij mij daar niet aan. Ik sta daar niet meer, ik heb die plaats verlaten; er staat een ander op mijn plaats, een ander die zich helemaal in mij verplaatst; ik sta, gered, naast die ander, naast hem, mijn verzoener, die zich helemaal in mij verplaatst heeft: dank daarvoor, Heer Jezus Christus.

Beste toehoorder, zo'n hogepriester van het medelijden hebben we: wie je ook bent, en hoe je ook lijdt, hij kan zich helemaal in je verplaatsen. Wie je ook bent, en hoe je ook op de proef gesteld wordt, hij kan zich helemaal in je verplaatsen. Wie je ook bent, een zondaar, en dat zijn we allemaal, hij verplaatst zich helemaal in je! Je gaat nu op naar het avondmaal, het brood wordt je weer aangereikt, en de wijn, de heilige tekens van zijn lichaam en zijn bloed, ze worden je opnieuw aangereikt, als eeuwig onderpand van het feit dat hij zich door zijn lijden en dood ook in jou verplaatst heeft, dat jij, gered, aan het oordeel voorbij, achter hem aan het leven mag binnengaan, waar hij je ook dan weer een plaats bereid heeft.¹⁶